

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שם השיעור: בשבח הנזירות – פרשת הנזיר בראי ימינו
מעביר השיעור: הרבנית אסתי רוזנברג

1. אבן עזרא במדבר פרק ו פסוק ב

יפלא - יפריש, או יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאותם. נדר נזיר פי' נדר להיות נזיר, כי נזיר הוא תאר השם. וינזרו (ויקרא כב, ב) מגזרתו, שירחק מהתאות, ועשה זה לעבודת השם, כי היין משחית הדעת ועבודת השם

2. אבן עזרא במדבר פרק ו פסוק ז

...והעד כי נזר אלהיו על ראשו, ואינו רחוק. דע כי כל בני אדם עבדי תאות העולם, והמלך האמתי, שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן התאות

3. ספורנו במדבר (פרשת נשא) ו, ב - ה

(ב) כי יפליא. יפריש עצמו מן הבלי ותענוגות בני האדם:

לנדור נדר נזיר. להיות נזר ופרוש מן התענוגים המורגלים:

להזיר לה'. להפריש עצמו מכל אלה למען יהיה כלו לה' להתעסק בתורתו וללכת בדרכיו ולדבקה בו:

(ג) מיון ושכר יזיר. לא יסגף עצמו בצום שממעט במלאכת שמים כדבריהם ז"ל ולא יצער גופו במכות פרושים כמנהג צבועים וכומרים אבל יפריש עצמו מן היין שבזה הוא ממעט את הטיפלה מאד ומכניע יצרו ולא יתיש כחו בזה כלל:

4. תלמוד בבלי מסכת תענית דף יא עמוד א

אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר כי האי תנא, דתניא: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר +במדבר ו' וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר - על אחת כמה וכמה. רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר +במדבר ו' קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר - על אחת כמה וכמה.

5. במדבר רבה (וילנא) (פרשת נשא) פרשה י סימן א

כל ימי הזירו לה' וגו', בא וראה שכל מי שמקדש את עצמו מלמטה מקדישין אותו מלמעלה זה לפי שמזיר את עצמו מן היין ונוהג צער בעצמו שלא יגלח ראשו כדי לשמור עצמו מן העבירה אמר הקדוש ברוך הוא הרי הוא חשוב לפני ככהן גדול מה כהן אסור ליטמא לכל המתים אף נזיר אסור ליטמא לכל המתים מה בכ"ג כתיב (ויקרא כא) כי נזר שמן משחת אלהיו עליו אף בנזיר הוא אומר כי נזר אלהיו על ראשו מה בכהן כתיב (ד"ה =דברי הימים= א כג) ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים אף נזיר נקרא קדוש שנא' כל ימי נזרו קדוש הוא לה' בא וראה כמה המצות מעטות את ישראל והלא גדול שער ניוול הוא לאדם שהוא אינו חופף ראשו ולפי שהוא מגדלו לשם שמים קראו הכתוב עטרה לראשו הה"ד כי נזר אלהיו על ראש

6. רמב"ם דעות ג, א

שמה יאמר אדם הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן כגון כהני העובדי כוכבים, גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה, המהלך בדרך זו נקרא חוטא, שהרי הוא אומר בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, אמרו חכמים ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, לפיכך צוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד, ולא יהא אסור עצמו בנדרים ובשבועות על דברים המותרים, כך אמרו חכמים לא דייך מה שאסרה

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים, ובכלל הזה אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית, ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם.

7. במדבר רבה (וילנא) (פרשת נשא) פרשה י' סימן ז

ר' ישמעאל אומר נזיר להזיר מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו להזיר לה' שמעון הצדיק אמר מימי לא אכלתי אשם הנזיר אלא אחד פעם אחת עלה אלי אחד מן הדרום וראיתיו אדמוני ויפה עינים וטוב רואי וקווצותיו מסודרות תלים תלים אמרתי לו מה ראית להשחית את השער הנאה הזה גם לי רבי רועה הייתי בעירי והלכתי למלא את הניאוב מן המעיין וראיתי את הבוביא שלי בתוך המים ופחז יצרי עלי ובקש לאבדני מן העולם אמרתי לו רשע מה אתה מתגאה בדבר שאינו שלך של עפר של רמה ושל תולעה הוא עלי להקדישך לשמים ולגלחך לשמים והרכנתי את ראשי ונשקתיו ואמרתי לו כמותך ירבו עושי רצון המקום בישראל עליך אמר הכתוב להזיר לה', ר' מונא בעי למה לא היה שמעון הצדיק אוכל אשם נזיר א"ת מפני שנזיר חוטא הוא על שציער עצמו מן היין וכי לא אכל שמעון הצדיק חטאת חלב או חטאת דם מימיו סבור שמעון הצדיק בני אדם מתוך הקפדה הם נודרים בנזיר וכיון שהם נודרים מתוך הקפדה סופן לתהות וכיון שהוא תוהה נעשו קרבנותיו כשוחט חולין בעזרה וזה מתוך ישוב הדעת נדר ופיו ולבו שוים.

8. רמב"ן במדבר (פרשת נשא) ו', יד

וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, לא נתפרש. ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כענין שאמר (עמוס ב' יא) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים, השווה אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב (לעיל פסוק ח) כל ימי נזרו קדוש הוא לה' והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם:

9. רבינו בחיי במדבר (פרשת נשא) ו', יג

ולכך הצריכנו תורה קרבן ביום מלאת ולא לכפרה כי לא תמצא בו לשון כפרה או סליחה, אך הכוונה בקרבנו לקרב הכחות וליחד ולהמשיך להם שפע מן המקור ויסתפקו המדות ואח"כ יחזור להנאותיו כבתחלה, ועל כן היה הקרבן שנצטוו בו: עולה ושלמים וחטאת, "כבש לעולה", "איל לשלמים", "כבשה לחטאת", ובסוף אמר: "ואחר ישתה הנזיר יין", כלומר ואחר שישלים חיובו לכל צד ויסתפקו המדות, ישתה הנזיר יין, ויחזור להנאותיו כמנהג בני אדם בעולם הגופות.

10. ספר החינוך פרשת נשא מצוה שעד

משרשי המצוה. הקדמה. כבר כתבתי בפתיחת הספר כי בהיות בעולמו של הקדוש ברוך הוא בריה משותפת מחומר ושכל וזהו האדם. היה דבר ראוי ומחוייב כדי להיות קילוסו ברוך הוא עולה יפה מבריותיו שעם בריה זו לא יחסר מעולמו כל האיפשרות שיש בדעתנו להשיג וכו', כמו שכתבתי שם, ואין ספק כי לולא מן הטעם הזה שנתחייב שכלנו לשכון בתוך החומר בעל התאוות והחטאים ראוי היה שכלנו לעמוד לשרת לפני בוראו ולהכיר כבודו כאחד מבני אלהים הנצבים עליו. ואמנם מפני החיוב הזה נשתעבד לשכון בתי חומר, ואחר שנשתעבד לזה מוכרח על כל פנים לנטות מעבודת בוראו לפעמים ולהשתדל בצרכי הבית אשר ידור שם, כי לא יתקיים בנין הבית עציו ואבניו ויסודותיו מבלתי שישגיח האדם עליו, ואם כן אחרי היות כוונת האדם ביצירתו על מה שאמרנו, בכל עת שיוכל שכלו למעט בעבודת החומר וישים מגמתו לעבודת קונו אז טוב לו, ובלבד שלא יטוש מלאכת הבית לגמרי ויחריבהו, כי גם זה יחשב לו עון אחר שהמלך חפץ להיות לו בריה כזו, וכדאמר רבי יוסי במסכת תענית פרק שלישי [כ"ב ע"ב] שאין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית, ופריש רב יהודה בשם רב טעמיה דרבי יוסי משום דכתיב [בראשית ב', ז'] ויהי האדם לנפש חיה, אמרה תורה נשמה שנתתי בך החיה, ועל זה אמר המלך החכם [קהלת ז', ט"ז] אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם. וזו היא קדושת הנזיר ומעלתו בהניחו מלאכת החומר וישבור תאוותיו במה שאינו חרבן גמור אל הבית, כגון מניעת שתיית היין וגידול השער, כי בזה ינעם היצר ולא ידלוף הבית בעבורו ולא יהרסו פיותיו, אבל תתחזק בו עבודת השכל ויאורו מהלכיו וכבוד ה' תשכון עליו, ויתקיים באיש הזה כוונת הבריאה מבלי התמעט עבודת שכלו אל בוראו מפני שתוף החומר שבו. והראיה

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שענין גידול השער הוא כמו כן מפני הכנעת היצר כמו שאמרנו, מה שאמרנו זכרונם לברכה בנזיר ריש פרק קמא [ד' ע"ב] אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא פעם אחת בא אדם אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו מה ראית להשחית שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז יצרי עלי וביקש - לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי חמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו בני כמותך ירבו נודרי נזירות, עליך הכתוב אומר [במדבר ו', ב'] איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'. ועל כן כדי להכניע היצר גם כן נצטוו לגלח כל שער במלאת ימי נזרו ולא הורשה לתקן אותם וליטול מהם קצת, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחילה, אבל נתחייב לגלחם מכל וכל, כי אין ספק שהשער הגדול ביותר או הגילוח הגמור יפסיד תואר האדם.

ואל תתפשני בטעם זה שכתבתי ממה שאמרנו זכרונם לברכה [נזיר י"ט ע"א] יביא כפרה על עצמו שציער עצמו מן היין, כי גם זה יתכן על טעמנו, כי אחר שאמרתי שאין רשות נתונה לאדם להשחית ביתו ולקלקל דבר בבנין אשר בנה הבונה הראשון, ראוי לו להביא כפרה על נפשו כי אולי נטה מן הגדר המחוייב עליו בענין גופו ונשמתו, כי שמא טבעו ובנינו נכון על צד שהנזירות עני יתר מדאי על נפשו. וכל דרכי השם ישרים וצדיקים ילכו בהם. והרמב"ן ז"ל כתב בפירושו [במדבר ו', י"ד] על דרך הפשט בטעם החטאת שמביא הנזיר לכפרה, כי הענין הוא שצריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם, דמכיון שהיתה עליו רוח ה' והתחיל להיות נזיר לה' ראוי היה לעמוד כן כל ימיו. ושבעים פנים יש לתורה.

11. משך חכמה במדבר (פרשת נשא) ו, יג

וכי אחרים מביאים אותו, והלא הוא מביא את עצמו - ספרי (פסקא לב). הנה זמן הנזירות לא נזכר בתורה בהדיא, והוא משום שעיקר הנזירות הוא כמו שאמר "נזיר להזיר לה'". וביאר שמעון הצדיק, שהוא כהנזיר מדרום שפחז עליו יצרו וכו'. וזה לגדור עצמו מהתאוות והגאווה והמותרות. ועל זה אין זמן, רק כל אחד ישער בנפשו אם זמן זה יספיק לגדור כחות יצרו, אז די בשלושים או במאה, הכל לפי מה שהוא אדם. והבחינה לדעת אימת נגמר שלמותו ומעלתו, שכחות יצרו לא יוליכוהו שולל, והחמדה לא יתעה להשכל, כשהוא מסתכל על עניני עצמו כמביט על מפעלות אחרים, ולבבו אינו חשוד באהבת עצמו, אז בטוח כי יקח מהנאות העולם במזג הראוי ולא יבא למותרות. ואדרבא ייהנה מהעולם ויהיה דעתו מעורבת בין הבריות, כי אינו מכוונת הבורא שלא ייהנה מהעולם. רק זה בגדר רפואה, וכמו שאמרנו נזיר חוטא. ולכן דבר בלשון שהוא מביא עצמו כמביא איש אחר, ובהשקפה שהוא רואה מעלת זולתו ושוקל במאזני צדק, כן ישיקף על עניני עצמו - ודייק היטב!

12. רש"ר הירש במדבר (פרשת נשא) ו, כא

בנוסף לחובות האמורות כאן הוא רשאי לתת ביטוי למחשבות, לרגשות, להגיגים ולנדורים המיוחדים שבליבו.

נמצא זה הכלל העולה מתורת הנזירות: כל יחיד בעם רשאי להתעלות זמנית לדרגת כהונה - ולהיות ככהן גדול - אם הוא חש צורך בהתענדנות רוחנית ומוסרית. שאיפתו לקירבת ה' תהא ניכרת בעיקר על ידי ההרחקה מטומאת מת. נמצא שהנזירות מקבילה בבירור לשילוח טמא מת ממחנה שכינה.